VÂHİDÎ

Tefsîr âlimlerinden. İsmi, Ali bin Ahmed bin Muhammed bin Ali el-Vahidi, künyesi Ebü'l-Hasen'dir. Aslı, Tahran'a 125 km. mesafede bulunan Sâve şehrindendir. Arabî ilimleri Ebü'l-Hasen el-Kuhündürî'den tahsil etti. Lügat ilmini, Ebü'l-Fadl Ahmed el-Arûzî'den öğrendi. Tefsîr âlimlerinden Ebû İshâk es-Sa'lebi ve zamanında bulunan birçok âlimin derslerine katıldı. Tefsîr ilminde -asrının bir tanesi oldu. İlminin üstünlüğünü herkes kabûl ederdi. Hakkkında, "Bütün ilimler ve faziletler İmâm-ı Vâhidî'de toplanmıştır" dediler, İmâm-ı Vahidî hazretleri, hertürlü hürmete lâyık bir zât idi. Vezir Nizâm-ül-mülk'ün hürmet ve iltifâtlarına mazhar olmuştur. Tefsîr-i Basit, Tefsîr-i Vesit ve Tefsîri Veciz isimli eserleri meşhûrdur. Nişâbûr'da uzun süreli bir hastalığa yakalanarak, 468 (m. 1075)'de vefât etmiştir.

İmâm-ı Vahidî hazretleri, "Tefsîr-i Vesit" ismindeki kitabını hazırlamak için pek fazla tetkîkatta bulunup, çok faydalı şeyler yazdı. Bu eserinde sûreleri tefsîr etmezden önce, sûrelerin faziletleri hakkındaki hadîs-i şerîfleri yazmaktadır.

İmâm-ı Vahidî hazretleri, "Vesît" ismindeki tefsîrinde buyuruyor ki:

> Ali (radıyallahü anh) buyuruyor ki, Ebû Bekr (radıyallahü anh) doğru sözlüdür. Ondan işittim ki, Resûlullah (aleyhisselâm) "Günah işliyen biri, pişman olur, abdest alıp namaz kılar ve günahı

için istiğfar ederse, Allahü teâlâ, o günahı elbette affeder. Çünkü, Allahü teâlâ, Nisa sûresi yüzdokuzuncu âyetinde: Biri günah işler veya kendine zulm eder, sonra pişman olup, Allahü teâlâya istiğfar ederse, Allahü teâlâyı çok merhametli, af ve mağfiret edici bulur buyurmaktadır" dedi.

Maun sûresi 4 ve 5. "Artık, şiddetli azâb olsun, nifak sûretiyle namaz kılanlara, onlar namazlarından gâfildirler" meâlindeki âyetleri tefsîr ederken, "Gâfildir'den murâd, namazı terketmektir. Ya'nî ba'zan kılıp, ba'zan kılmamaktır ki, münâfıkların âdeti böyledir. Münâfık, yalnız iken namaz kılmaz, insanlar arasında iken kılar. Yatar, kalkar ve namaz kılanlar gibi hareket yapar. Halbuki kalbi, namazın farz olduğundan gâfildir. İnsanlara gösteriş yapar ki, namaz kılar desinler. Bu ise, insanlardan ve onların verebilecekleri cezadan korktuğundandır. Allah için değildir: Namaz kılmadığı zaman azâbdan korkmaz, kılmakla da rahmet-i ilâhiyyeyi beklemez. Bu ise tamamen şirktir."

Cum'a gününün faziletiyle ilgili olarak, "Enes bin Mâlik'in (radıyallahü anh), Resûlullahtan (aleyhisselâm) bildirdiği hadîs-i şerîflerde; "Allahü teâlâ her Cum'a günü altıyüzbin kişiyi Cehennemden azâd eder. Bunların hepsi Cehennem ateşine lâyık olup, Cum'a gününün bereket ve faziletiyle Cehennemden çıkarılırlar"

"Cum'a günü gusül edip temizlenenin günah ve hataları temizlenir. Cum'a namazına giderken, her bastığı ve kaldırdığı adımına, Allahü teâlâ, kabûl olunmuş bir ibadet sevâbı yazdırır. Namazı bitirince, ayrıca ikiyüz senelik ibâdet sevâbı yazdırır" buyuruldu.

Yine aynı kitapta, zekât vermek ile ilgili olarak; "Âyet-i kerîmelerde meâlen; "Onlar söz verdiklerinde sözlerini yerine getirirler" (Ra'd-20).

"Mallarını Allah yolunda harcayanların hâli, her başağa yüz taneli yedi başak bitiren bir tohumun hâli gibidir" (Bekâra-261).

"Kim bir hayırlı ve güzel amelle gelirse, ona, on misli sevâb verilir" (En'am-160).

"Yalnız Allah rızâsı için gönül hoşluğu ile bir ödünç verecek kimdir ki, Allah ona kat kat mükâfat versin" (Bekâra-245).

"İyilik ederseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz" (İsrâ-7).

"Dilenciyi azarlama" (Duhâ-10).

"Kim nefsinin hırsından, bahilliğinden korunursa, işte bunlar kurtulanlardır" (Haşr-9).

"Onların cimrilik ettikleri şey, kıyâmet günü boyunlarına dolanacaktır. Allahü teâlânın fadlından kendilerine verdiği şeye bahillik edenler, hiçbir zaman onu kendilerine hayırlı sanmasınlar. Aksine bu kendileri için bir şerdir" (Âl-i İmrân-180) buyuruldu. Ya'nî Allahü teâlânın kendilerine ihsân edip, verdiği altın, gümüş, hayvan, meyve ve diğer zekât ve uşr mallarından, kendileri için hayr olan zekâtı vermeyenlere, bu malları azâb sebebi olacak, bahillik ettiği malları yılan olup, boyunlarına sarılacak, tepeden tırnağa kadar onları sokacaktır" buyurulmaktadır.

Kur'ân-ı kerîmin, Ramazân-ı şerîfte inmesiyle ilgili olarak da; "Kur'ân-ı kerîmin ilk inmeğe başladığı gece, Ramazân-ı şerîfin yirmiyedinci gecesidir. Yahut Kur'ân-ı kerîm Kadir gecesinde bir defada dünyâ göğüne inmiş, sonra peyderpey indirilmiştir. Bu geceye Kadir gecesi denmesi, işlerin takdîr olunduğu gece olmasındandır. Kadir, takdîr ma'nâsındadır. Yahut da Kadir gecesi denmesi, diğer gecelerden şerefli olmasındandır" buyuruldu.

Aşure günü oruç tutma ile ilgili olarak; "İslamın ilk zamanlarında, Aşure günü orucu ve her aydan üç gün oruç tutmak farz idi. Sonra bu hüküm değişti. Ramazân-ı şerîf ayı orucu, Bedr muharebesinden

iki ay önce emr edildi. Sahîh-i Buhârî'de Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh) rivâyeti ile bildirilir ki, aşure günü, câhiliyye zamanındakiler oruç tutarlardı. Ramazan orucu âyet-i kerîmesi inince, Resûlullah (aleyhisselâm) efendimiz: "Aşure günü oruç tutan, tutmak isterse tutsun, istemezse tutmasın" buyurdu.

Haccı anlatırken buyuruyor ki: Nâfi' bin Şeybe buyurdu ki; Makamın yanında Abdullah bin Amr İbni Âs'dan (radıyallahü anh) işittim. Üç defa şahitlik etti ve şöyle anlattı: Allahü teâlâ şahittir ki, Resûlullahtan (aleyhisselâm) işittim. Buyurdu ki; "Rükn ve makam, Cennet yakutlarından iki yakuttur. Allahü teâlâ, ikisinin de nûrunu giderdi. Eğer nûrlarını gidermeseydi, elbette, bütün dünyâyı aydınlatırlardı."

Allahü teâlâ Hucûc isminde bir rüzgâr çıkardı. Şekli yılanbaşı gibi olup, iki başı vardı. Kâ'be'nin etrâfına geldi ve Nûh tufanından önceki hududunu işâret eyledi. Ama müfessirlerin şahı Abdullah bin Abbâs (radıyallahü anh) buyurdu Ki; Allahü teâlâ Kâ'be ölçüsünde bir bulut gönderdi. Bulut gider, İbrâhim aleyhisselâm da onun gölgesinden giderdi. Mekke'ye kadar geldi. Kâ'be binasının olduğu yerde durdu ve: "Ey İbrâhim! Benim ölçümde bina yap. Büyük veya küçük olmasın" dedi. İbrâhim aleyhisselâma Kâ'beyi bina etme emri verilince, oğlu İsmâil aleyhisselâmın yanına gelip "Ey İsmâil! Allahü teâlâ bana Kâ'be binası yapmayı emretti" buyurdu. Sonra İbrâhim aleyhisselâm ile oğlu İsmâil aleyhisselâm, Kâ'benin binasını Tûr-i Sînâ, Tûr-i Zîtâ, Lübnan, Cûdî ve Hira dağlarından getirdikleri taşlar ile yaptılar. Hânenin temelleri Hira dağından getirilen taşlardan idi. İbrâhim aleyhisselâm Süryânice, İsmâil aleyhisselâm Arabca olarak konuşur, her biri diğerinin dilini anlardı, İbrâhim aleyhisselâm "Ey İsmâil! Taş getir" buyurur, O'da "İşte taş" diyerek babasına verirdi. İbrâhim aleyhisselâm Hacer-ül-esved'in yerine gelince, İsmâil aleyhisselâma, "İnsanlara alem olan iyi taşı (Hacer-ül-esvedi) getir" buyurdu. İsmâil aleyhisselâm, iyi bir taş getirdi. İbrâhim aleyhisselâm, "Bundan iyi bir taş getir" buyurdu. İsmâil aleyhisselâm taşı getirmeye gitti. O sırada, Ebû Kabis dağından bir ses geldi: "Ey İbrâhim! Muhakkak ki, senin bizde bir emânetin vardır, onu gel al" diyordu. Bunun üzerine İbrâhim aleyhisselâm, Hacer-ül-esvedi aldı ve yerine koydu, İbrâhim aleyhisselâm Kâ'be binasını yapmayı bitirince, Cebrâil aleyhisselâm gelip, kendisine, "Allahü teâlâ bütün âleme seslenmeni ve insanları hacca çağırmanı buyuruyor" dedi. Nitekim Hac sûresi 27. âyetinde meâlen; "Bütün insanlara haccı ilân et, gerek yaya olarak, gerek her uzak yoldan binek üzerinde senin huzûruna gelsinler" buyuruldu. İbrâhim aleyhisselâm, "Ey Rabbim! Benim sesim her yere yetişmez" dedi. "Ey İbrâhim! Senden seslenmek, bizden ulaştırmak" cevâbını duydu, İbrâhim aleyhisselâm bir tepenin üzerine çıktı. Parmağını kulağına koyup, yüzünü dört tarafa çevirdi ve "Ey insanlar! Size Kâ'beyi ziyâret farz edildi. Rabbinizin emrine uyun" buyurdu. Onlar da telbiye (Lebbeyk, Allahümme lebbeyk: Yâ Rabbî, emrindeyiz) ile cevap verdiler. Halbuki, babalarının sulbünde, analarının damarlarında idiler, ilk cevap verenler, Yemenliler oldu. O gün cevap verenlerin hepsi, kıyâmete kadar hac yapacaklardır. Emr-i ma'rûf ve nehy-i münker ile ilgili olarak; "(Ey Muhammed aleyhisselâmın ümmeti!) Siz insanlar için meydana çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, fenâlıktan men' edersiniz ve Allaha imânınızda devam edersiniz..."(Âl-i İmrân-110) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsîrinde buyuruldu ki, Muhammed aleyhisselâmın Eshâbı, insanlar için en hayırlı bir ümmettir. Çünkü Muhammed aleyhisselâmdan başkası, cihadla emr olunmamıştır. O hâlde, siz ki, Muhammed aleyhisselâmın ümmetisiniz İran ve Anadolu'yu feth edersiniz, böylelikle onlar da sizin dininize girer. (Bu hazret-i İkrime ve Mücâhid'in (radıyallahü anh) sözüdür). Hazreti Şâ'bi'nin bildirdiği hadîs-i şerîfte; "Cennet ehli yüzyirmi saf olurlar, seksen saffı benim ümmetimdendir. Kırk saffı, diğer bütün peygamberlerin ümmetidir" buyuruldu. Ebû Bürde (radıyallahü

anh), babasından naklen anlatır. Resûlullahtan (aleyhisselâm) işittim: “Ümmetim, ümmet-i merhumedir. Ya’nî ümmetime merhamet olunmuştur. Onlar için âhırette ne hesâb, ne de azâb olur” buyurdu.

Umre yapılması ve hükümleri ile ilgili olarak aynı kitapta şunlar anlatılmaktadır.

“Haccı da, umreyi de Allah için, farz ve sünnetleri ile tam yapın” (Bekâra-196) âyet-i kerîmesinin tefsîrinde buyuruyor ki: Müfessirlerin şahı Abdullah bin Abbâs ve Mücâhid (r.anhüm), hac ve umrenin tamam edilmesi, haccın rüknlerini, hadlerini (cezalarını) ve sünnetlerini eda etmekledir. Hazreti Ali ve İbn-i Mes’ûd’a (r.anhüm) göre, hac ve umrenin tamâm edilmesi, her ikisinde de ihram kuşanmaktır. İbn-i Abbâs ve Hazreti Ali’ye göre, umre vâcibdir ve küçük hacdır.

Fakirliğin fazileti izah buyurulan kısmında; “Sadakalarınızı o fakirlere verin ki, onlar, Allah yolunda çalışmaya koyulmuşlardır; öteye beriye koşup kazanamazlar. Dilenmekten çekindikleri için, tanımayanlar onları zengin zanneder. Ey Resûlüm! Sen onları simalarından tanırsın. Onlar, iffetlerinden ötürü, insanları rahatsız edip birşey istemezler. Siz malınızdan, bunlara ne harcarsanız, muhakkak Allah onu hakkıyla bilicidir.” (Bekâra-273) meâlindeki âyet-i kerîme şöyle tefsîr edilmektedir:

Bu âyet-i kerîme Eshâb-ı Suffa hakkında gelmiştir. Bunlar dörtyüz kişi kadar olup, Resûlullahın (aleyhisselâm) mescidinin sofasında bulunurlardı. Evleri, yakınları ve dünyalık hiçbir şeyleri yoktu. Namaz kılarlarken, rükû’a vardıklarında, avret mahalleri açılmasın diye, eski olan elbiselerini öne çekerlerdi. Birisi bir yemek yese ve yemeği artsa, onlara götürürdü. Katâde (radıyallahü anh) bu âyet-i kerîmedeki ihsâr kelâmını; nefislerini Allah yolunda habs etmişlerdi. Ya’nî Hak teâlâya tâatle meşgûl olurlar, Allah yolundaki gazâyı, geçim için istemezlerdi. Dilenme kapısını tamamen kapadıklarından, onları tanıyanlardan başkası, onların ihtiyâcı olduğunu bilmezdi. Mücâhid (radıyallahü anh), “Onlar, yüzlerindeki huşû’dan tanınırlardı” buyuruyor. Dahhâk (radıyallahü anh), “Açlık sebebiyle, yüzleri sararmıştı” buyuruyor. İbn-i Abbâs (radıyallahü anh), “Akşam yiyecek bulsalar, sabah yiyecek istemezler, sabahleyin yemek yeseler, akşam yemek aramazlardı” buyurdu.

Belâlara sabr etmekle ilgili Ahkâf sûresi 35. “O halde (Ey Resûlüm, kâfirlerin eziyetlerine karşı), ulul’azm Peygamberlerin sabrettikleri gibi sabret ve onlar hakkında azâb için acele etme” meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsîrini şöyle yapıyor İbn-i Abbâs (radıyallahü anh), “Ulul’azm dört peygamberdir. Bunlar, Hazreti Nûh, Hazreti İbrâhim, Hazreti Mûsâ, Hazreti Îsâ “aleyhimüsselâmdır.” buyurdu. Mukâtil (radıyallahü anh) “Ulul’azm altı peygamberdir. Bunlar, Nûh aleyhisselâm ki, kavminin eziyet ve sıkıntılarına sabr eylemiştir, İbrâhim aleyhisselâm ki, Nemrûd’un ateşine sabr etmiştir, İsmâil aleyhisselâm ki, kurban olmaya sabretmiştir. Ya’kûb aleyhisselâm ki, Yûsuf aleyhisselâmın ayrılığına ve görmemeye sabr eylemiştir. Yûsuf aleyhisselâm ki, kuyuda ve zindanda kalmaya sabreylemiştir. Eyyûb aleyhisselâm ki, yaralara ve yaralarındaki kurtlara sabr etmiştir” diyor. Ma’nâ sahipleri ve hakîkat ehli, “Bütün Resûller, ulul’azm idiler. Allahü teâlâ hiç bir resûl göndermedi ki; azm, cezm, akıl ve reyde kemâl üzere bulunmasın” dediler. Allahü teâlâ bu âyet-i kerîmede, Habîbine (aleyhisselâm) sabrı emretmekte ve onu acelecilikten men’etmektedir.

Dünyânın esâsı mihnet, sıkıntı üzere kurulmuştur. Sıkıntının ise, sabr etmekten başka çâresi, katlanmaktan başka kurtuluş yolu yoktur. Üç sabır çok sevgilidir, ibâdet yapmaya sabır, günâh işlememeye sabır, belâ ve mihnete sabırdır.

Ni’metlere şükrü bildiren, “Eğer şükür eder ve imân ederseniz, Allahü teâlâ size niçin azâb etsin?” meâlindeki Nisa, sûresi 147. âyet-i kerîmesinin tefsîrinde buyuruluyor ki: Bu âyet-i kerîme de takdim (öne almak) ve te’hir (sona almak) vardır. Ya’nî eğer imân eder ve şükür ederseniz şeklindedir. Çünkü imân, diğer bütün ibâdetlerden önce gelir, îmân olmadan, hiçbir

tâatin, ibâdetin faydası olmaz. Allahü teâlâya şirkin (ortak koşmanın) kötülüğünü anlatan Nisa sûresi 48. âyetinin sonunda meâlen “Kim Allaha ortak koşarsa, gerçekten pek büyük günah uydurmuş olur” buyuruluyor. Vesît tefsîrinde diyor ki; “Bu âyet-i kerîme, usûl ilmine dâir iki büyük mes’eleyi kesin olarak haber vermektedir.

Birinci mes’ele; müslümanlardan büyük günah işleyenler, imânla ölünce, sonsuz olarak Cehennemde kalmazlar. Allahü teâlâ onlara sonsuz azâb etmez. Ancak müşriki sonsuz Cehennem azâbında bulundurur.

İkinci mes’ele; Allahü teâlâ şirkten başka günahları dilediği kimseden af ve mağfiret edeceğini va’d ediyor. Kaderiyye bozuk fırkasında olanlar, Allahü teâlânın, büyük günâhları mağfiret etmesi ve hiç kimsenin günâhını bağışlaması caiz değil deyip, Ehl-i sünnete uymadılar. Nisa sûresi 48 ve 116. âyetlerinde meâlen; “Muhakkak ki, Allahü teâlâ, kendisine şirk koşanı mağfiret etmez. Şirkten başka her günâhı, dilediği kulundan affeder” buyuruluyor. Hazreti Ali; “Bana göre, Kur’ân-ı kerîmde bu âyet-i kerîmeden daha çok ümid verici bir âyet yoktur” buyurdu. Ebû Zer Gıfârî (radıyallahü anh) Resûlullahtan (s.a.v) bildirir, buyuruldu ki; “Allahü teâlâya bir şeyi ortak koşmadan ölen ümmetimin, Cennete gireceği bana bildirildi.” “Yâ Resûlallah! Zinâ, yahut hırsızlık etse de böyle midir?” dedim. Peygamber efendimiz; (aleyhisselâm) “Evet, zinâ ve hırsızlık etse de” buyurdu.

Vesît tefsîrinde içki içmenin kötülüğü şöyle anlatılmaktadır. Zücâc (radıyallahü anh) buyurdu ki; “Allahü teâlâ şu şeyleri şiddetle kötüledi. Bunlar; içki içmek, kumar oynamak, puta tapmak ve fala bakmaktır. Birde câhiliyye zamanında Arablar bir iş yapacağı zaman (evlenmek, yolculuğa çıkmak gibi) üç kâğıt yazarlardı. Birinci kâğıda “Bu işi yapmayı bana Rabbim emretti” yazarlardı. İkinci kâğıda “Bu işi yapmaktan Rabbim beni nehyetti” yazarlardı. Üçüncü kâğıdı boş bırakırlar ve bu üç kâğıdı bir örtünün altına koyup, herhangi bir kimseye, örtünün altındaki kâğıtlardan birini almasını söylerlerdi. Şayet birinci kâğıt çıkarsa, bu işi yapmalı, ikinci kâğıt çıkarsa yapmamalı, üçüncü kâğıt çıkarsa tekrar çekmelidir diye inanırlardı. Allahü teâlâ, ezlâm denilen bu işi yasak etti. Ve meâlen; “Bu ezlâm (fal bakış) şeytanın pis işlerindendir” (Mâide-91) buyurdu.

Allahü teâlâ içkinin haramlığını, putperestliğin haramlığına, yasaklığına yakın olarak bildirdi. Bu da içkinin içilmesindeki haramlığın şiddetini, yasaklığının büyüklüğünü bildirmek içindir. Bunun içindir ki, müfessirlerin şahı Abdullah İbni Abbâs (radıyallahü anh): “Allahü teâlâ içkiyi yasak, haram ettiği zaman, Eshâb-ı Kirâm (radıyallahü anh) birbirlerine, (içki haram edildi ve şirk ile beraber oldu) derlerdi” buyurdu.

Câbir bin Abdullah’ın (radıyallahü anh) haber verdiği hadîs-i şerîfte; “Çok içildiği zaman sarhoş eden şeyin, az içilmesi de haramdır” buyuruldu. Ammâre bin Hurrem’in (radıyallahü anh) şu rivâyetinde: Abdullah bin Amr bin Âs’dan (radıyallahü anh) duydum. Mekke’de idi. Kendisine içki içmek hakkında soruldu. Eli ile sakalını tutup şöyle anlattı: “Büyük olan Allahü teâlâya yemîn ederim ve şu ihtiyâr hâlim ile duyduklarımı değişik olarak anlatmaktan, yalan söylemekten O’na sığınırım. Ben burada bu taşın yanındaydım. Resûlullah da (aleyhisselâm) şurada idi. Birisi bana gelip içki içmeği sordu. “Resûlullah (aleyhisselâm) şuradadır. O’na gidip sor. Cevâbı alınca, benim yanıma gel ve ne buyurduğunu bana da söyle” dedim. O kimse gidip biraz sonra geldi ve bu husûsta Resûlullahın (aleyhisselâm) şöyle buyurduğunu söyledi: “İçki içmek, büyük günahların en büyüğüdür. Bütün kötülüklerin anasıdır, başıdır. İçki içen, namazı terkeder. Anası ile teyzesi ile ve halası ile zinâ eder.”

Abdullah İbni Ömer’in (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte; “Pis içkiyi içen ile arkadaşlık etmeyiniz. Aynı yerde oturmayınız. Cenâzesine gitmeyiniz. Ona kız vermeyiniz ve onun kızı ile evlenmeyiniz. Muhakkak biliniz ki, içki içen

kıyâmet günü mezardan yüzü kara, gözleri mavi olarak kalkar. Dili göğsüne sarkmış pis kokulu olur. Dilinden pislikler damlar. Herkes bunun pis kokusundan kaçar” buyuruldu.

Faiz alıp vermek ile ilgili olarak da, Allahü teâlâ Bekâra sûresi 275. âyet-i kerîmesinde, meâlen buyuruyor ki; “Faiz yiyen kimseler, kendisini şeytan çarpmış olan nasıl kalkarsa, mezarlarından öylece kalkarlar. Bu hâlde olmaları, “Alış-veriş, aynen faiz gibidir” demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alış-verişi helâl ve faizi (ribâyı) haram kılmıştır. Bundan böyle kim kendisine Rabbinden bir öğüt gelip, faiz yemekten sakınırsa, daha önce aldığı faiz ona bağışlanır ve bundan sonra onun işi (affedilişi) Allaha âiddir. Kim de haram olan bu faizi, helâl diye yemeğe dönerse, işte onlar Cehennemliktirler, o ateşte ebedi olarak kalacaklardır.” Vesît tefsîrinde buyuruyor ki; “Katâde (radıyallahü anh) buyurdu ki, faiz yiyen, kıyâmet günü çılgın olarak, delirmiş hâlde kalkar. Mahşer ehli, faiz yiyenleri bu sıfat ile tanırlar.”

Gıybet ile ilgili olarak, Hazreti Câbir’in rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte “Gıybet etmek, zinâ etmekten şiddetlidir” buyuruldu. “Yâ Resûlallah! Gıybetin zinâdan daha şiddetli olması nasıl olur?” diye sorulduğunda, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) “İnsan zinâ eder ve sonra tövbe eder, Allahü teâlâ da onu mağfiret eder. Ama gıybet ettiği kimse ondan râzı olmayınca bağışlamaz” buyurdu. Allahü teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde gıybeti men’ ediyor ve Hucurât sûresi 12. âyet-i kerîmesinde meâlen; “Bir kısmınız bir kısmınızı(arkasından hoşlanmıyacağı sözle), gıybet etmesin, çekiştirmesin. Hiç sizden biriniz ölü kardeşinin etini yemek ister mi? Bundan tiksindiniz (değil mi?) O hâlde (gıybet etmekte) Allahtan korkun.” buyuruyor. Vesît tefsîrinde, Zücâc’dan (radıyallahü anh) naklederek bu âyet-i kerîmenin te’vîlini şöyle anlatıyor: “Senin yanında bulunmayan birisinden, onun beğenmediği şekilde, kötü olarak bahsetmen, onun ölü hâlindeki etini yemen gibidir. O hâlde, gıybet edenler, o kardeşinin ölüsünün etini yiyorlar. Çok sakınmalıdırlar.”

Amr İbni As (radıyallahü anh), yanında birkaç kişi ile beraber, ölü bir katırın yanından geçiyordu. Yanında bulunanlara; “Sizden birinizin, bu kokmuş katırın etinden yiyip mi’desini doldurması, müslüman kardeşinin etinden yemesinden iyidir. Ya’nî müslüman kardeşini gıybet etmekten iyidir. Allahtan korkunuz ve gıybet etmeyiniz. Tövbe ediniz. Allahü teâlâ tevvâbdır. Tövbeleri kabûl edicidir” buyurdu.”

Bid’at sahibi birisinden, fâsık diye bahsetmek gıybet olmaz. Maksadı, insanları onun şerrinden uzaklaştırmak, onun tuzağına düşmemeleri için onları sakındırmaktır. Bu mübahdır. Çünkü, Resûlullah (aleyhisselâm); “Fâsık için gıybet yoktur” buyurdu. Bu hadîs-i şerîf Vesît tefsîrinde vardır.

Hâlid bin Rebî’ şöyle anlatıyor: “Bir zaman dostlarımla beraber bir yerde bulunuyorduk. Orada bir müslümanı gıybet ettiler. Ben mâni olamadım. O gece rü’yâda, siyah bir kimsenin, pis kokulu domuz etini bir tabağa koyup getirdiğini ve önüme koyduğunu, yüksek sesle “Hadi, ye!” dediğini gördüm. “Ben müslümanım. Müslüman domuz eti yemez” dedim. Ama müslümanın etini yersin. O bundan bin kat daha haramdır” deyip o etten bir parça kesti. Ağzıma koydu. Uyandım. O et ağzımda idi ve pis pis kokuyordu. Kırk gün onun pis kokusunu ağzımda duydum.”

Hadîs-i şerîfte; “Sizden biriniz, din kardeşini arkasından gıybet ederse, onun için mağfiret dileyip, ona duâ etsin. Gıybetine keffâret olur” buyuruldu. Ya’nî, “Yâ Rabbî! Gıybet ettiğim kimseyi mağfiret eyle” demelidir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mu’cem-ül-müellifîn cild-7, sh. 26

2) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 114

3) Bugyet-ül-vuât cild-2, sh. 145

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 330

5) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild- 5, sh. 240

6) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 23

7) Tabakât-ül-müfessirîn (Dâvûdî) cild- 1, sh. 387

8) Vefeyât-ül-a'yân cild-3, sh. 303, 304

9) Miftâh-üs-se'âde cild- 1, sh. 124; cild- 2, sh. 66, 85, 88, 96, 105, 341, 382, 385, 386

10) Keşf-üz-zünûn sh. 76, 125, 235, 355, 809, 1277, 1417, 1460, 1747, 2002

11) Esmâ-ül-müellifîn cild-1, sh. 692

12) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 1080